

КУРІННА М. Ю.

аспірант

Національний університет біоресурсів і природокористування України

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ЯЛОВИЧНИНИ В УКРАЇНІ

В статті розглянуто питання конкурентоспроможності української яловичини. Зроблено аналіз сучасного стану ринку яловичини, цін реалізації та витрат на виробництво м'яса ВРХ. З'ясовано, що м'ясна продукція наразі є неконкурентоспроможною як на внутрішньому ринку, так і зовнішньому. Внутрішній попит на м'ясо ВРХ обмежений низькою купівельною спроможністю населення України, споживачі віддають перевагу більш дешевому м'ясу птиці, внаслідок чого змінилася структура споживання м'яса не на користь яловичини. Задля виходу на ринки розвинутих країн потрібно узгодити стандарти якості та безпеки національної продукції до міжнародних. Встановлено, що галузь наразі є збитковою внаслідок відсутності на ринку відповідної ціни, що відшкодувала б виробничі витрати та дала змогу відтворювати виробництво. Запропоновано шляхи підвищення конкурентоспроможності на прикладі прибуткового підприємства. Прибутковість даної галузі зробить її привабливою для національних та іноземних інвестицій, а це сприятиме продовольчій незалежності нашої держави та забезпечить населення України національними м'ясопродуктами.

Ключові слова: конкурентоспроможність, ефективність, ціна, собівартість, м'ясне скотарство, продуктивність, купівельна спроможність.

КУРИННАЯ М. Ю.

аспірант

Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРОИЗВОДСТВА ГОВЯДИНЫ В УКРАИНЕ

В статье рассматривается вопрос конкурентоспособности украинской говядины. Произведен анализ современного состояния рынка говядины, цен реализации и затрат на производство мяса КРС. Выяснено, что мясная продукция в данный момент неконкурентоспособна как на внутреннем, так и внешнем рынке. Внутренний спрос на мясо КРС ограничен низкой покупательской способностью населения Украины, потребитель отдает предпочтение более дешёвому мясу птицы, вследствие чего изменилась структура потребления мяса не в пользу говядины. Для выхода на рынки развитых стран необходимо согласовать стандарты качества та безопасности национальной продукции с международными. Доказано, что отрасль убыточна вследствие отсутствия на рынке соответственной цены, которая бы возмещала бы производственные затраты и давала воспроизводить производство. Предложены пути повышения конкурентоспособности на примере прибыльного предприятия. Прибыльность данной отрасли сделает ее привлекательной для национальных и иностранных инвестиций, а это будет способствовать продовольственной независимости нашего государства и обеспечит население Украины национальными мясопродуктами.

Ключевые слова: конкурентоспособность, эффективность, цена, себестоимость, мясное скотоводство, продуктивность, покупательская способность.

KURINNA M. Y.

postgraduate student

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

COMPETITIVENESS OF BEEF PRODUCTION IN UKRAINE

The article deals with the issue of competitiveness of Ukrainian beef. An analysis has been made into the contemporary state of beef market, sale prices and expenditures on cattle-meat production. It has been established that now this production is non-competitive both in the home market and in the foreign one. The domestic demand for cattle-meat products is limited by a low purchasing power of the Ukraine's population. The customers give precedence to cheaper poultry meat. As a result, the pattern of meat consumption has changed, but not in favour of beef. To enter the markets of developed countries, it is necessary to make the quality and safety standards on our national produce agree with the international ones. It has been found that the meat sector is now un-profitable because of the market lacks an effective price that would compensate for production costs and allow for reproduction. Ways of how to increase competitive advantages have been suggested as exemplified by a profitable enterprise. Profitability of this sector will make it more attractive for home and foreign investments, which will contribute to food sovereignty of our country and provide the Ukraine's

population with national meat products.

Keywords: competitiveness, efficiency, price, cost, beef cattle, productivity, purchasing power.

jasinovaja@mail.ru

Постановка проблеми. Членство України у СОТ та зона вільної торгівлі з ЄС роблять нагальними проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, ефективності організації й функціонування всіх галузей національного господарства. Особливо це стосується галузі м'ясного скотарства, що входить до базису продовольчого комплексу країни, проте знаходиться в доволі складних фінансово-економічних умовах.

Метою статті є дослідження основних факторів конкурентоспроможності вітчизняної яловичини, а саме цін реалізації та витрат на виробництво яловичини, якісних показників продукції; пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності м'яса ВРХ та ефективності м'ясної галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конкурентоспроможності, ціноутворення, собівартості та ефективності виробництва яловичини розглядалися в наукових працях М.Й. Маліка, І.І. Лукінова, М.В. Зубця, П.К. Канінського, В.Я. Месель-Веселяка, В.М. Микитюка, І.В. Охріменка, І.В. Свіноуса, О.М. Шпичака та інших. Проте залишається актуальним питання забезпечення конкурентоспроможності та підвищення ефективності виробництва яловичини в ситуації, що склалася в Україні.

Виклад основного матеріалу. Для того, щоб стати конкурентоспроможною країною в аграрному секторі, Україна має всі необхідні переваги для нарощування виробництва якісної м'ясної продукції, а саме сприятливі кліматичні умови, обширність території, наявність досвіду великотоварного виробництва м'яса в минулому, здійснення кроків у бік відновлення переробної промисловості й зростання попиту на сировину.

Конкурентна боротьба між господарюючими суб'єктами на ринку яловичини змушує їх ефективніше використовувати наявні ресурси, підвищувати якість м'ясної продукції, постійно диверсифікувати виробництво та продукцію.

Основним індикатором конкурентоспроможності яловичини є попит на неї, який визначається, в першу чергу, розмірами доходів населення та ціною доступністю для споживача. Інфляційні процеси, що наразі відбуваються в Україні, призвели до підвищення цін на м'ясо ВРХ. Середня роздрібна ціна на яловичину (без кістки) по країні в березні 2015 року склала 73,59 грн за кг, якщо порівняти з аналогічним періодом 2014 року – 52,34 грн, то ціна зросла на 29% [1]. Водночас низький рівень платоспроможності переважної частини населення призводить до зменшення споживання яловичини. Структура споживання м'яса населенням в останні роки у нашій країні кардинально змінилась. Частка яловичини і телятини знизилася з 45,6 % у 1990 р. до 16,8% у 2014 р., а частка споживання м'яса птиці стрімко зросла з 16,2% до 45%.

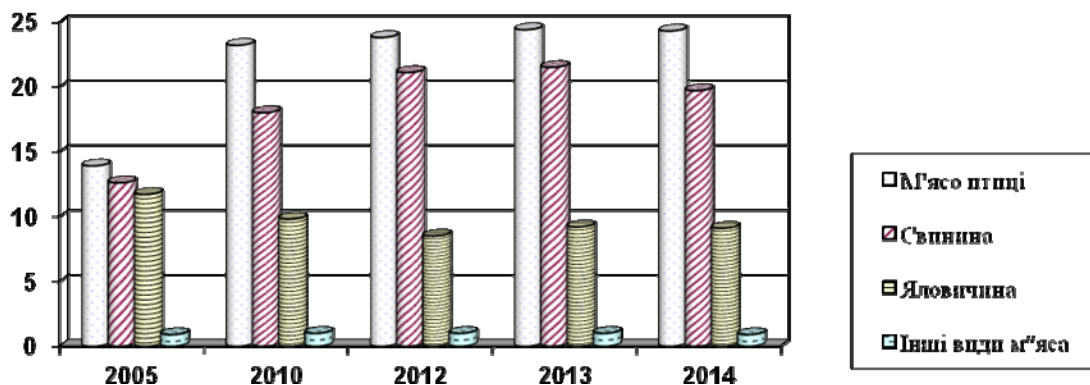

Рис. 1. Споживання м'яса в Україні за основними видами на одну особу в рік [2]

Можемо зробити висновок, що у структурі споживання червоне м'ясо замінюється м'ясом птиці та свинини.

Середні споживчі ціни на основні види м'яса в Україні, грудень відповідного року, грн. за кг [3]

Показник	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р. до 2010 р., %
Яловичина	40,72	48,73	55,73	53,10	68,69	+68,7
Свинина	41,59	46,48	50,58	48,70	62,78	+50,9
М'ясо птиці	20,28	22,40	23,14	21,90	31,09	+53,3
Яловичина/ до птиці, разів	2,0	2,2	2,4	2,4	2,2	

З даних таблиці 1 видно ціна на м'ясо птиці протягом останніх років менше за ціну на яловичину в 2 рази, що є визначальним фактором у виборі споживачів. Попит на свинину, яка знаходиться в одному ціновому сегменті із яловичиною, є менш еластичний за ціною, ніж попит на яловичину, насамперед, це пояснюється традиційними споживчими вподобаннями наших громадян та більшими обсягами пропозиції свинини на ринку свіжого та охолодженого м'яса.

Для ліквідації структурних диспропорцій у структурі споживання м'яса, необхідно збільшувати виробництво яловичини через розвиток вітчизняної спеціалізованої галузі м'ясного скотарства та формувати попит на її продукцію за рахунок популяризації переваг яловичини та телятини, реалізації державної політики, яка б стимулювала зростання доходів наших громадян.

Наступними факторами забезпечення внутрішньої та зовнішньої конкурентоспроможності яловичини виступають її якість та екологічна безпека, що пов'язано з стрімким поширенням практики застосування інноваційних технологій у сільському господарстві. На продовольчих ринках швидкими темпами зростає популярність органічної продукції та попит на неї, формується окремий сектор торгівлі. Органічна продукція користується підвищеним попитом у світі, а кількість виробників та площі сільськогосподарських угідь, зайнятих під її виробництвом постійно зростають. В Україні ринок органічної продукції стрімко розвивається, збільшується кількість товаровиробників, споживачів, частка продажів органічної продукції. У зв'язку з цим Україна має перспективи розвитку органічного виробництва як для внутрішніх споживачів, так і для експорту.

Вступ України до СОТ та активна її участь у експортно-імпортних операціях значно загострює характер конкуренції, але в той же час сприяє підвищенню ефективності діяльності аграрних виробників на продовольчому ринку.

Конкурентоспроможність виробництва яловичини визначається на основі порівняння показників собівартості, ціни реалізації, рентабельності, продуктивності худоби, доходності виробництва, продуктивності праці різних суб'єктів господарювання. Конкурентоспроможність – це ефективність виробництва, але на більш високому рівні. За для визначення рівня конкурентоспроможності виробництва яловичини в Україні потрібно дослідити показники ефективності, які представлені в таблиці 2, та визначити наступні кроки по забезпеченню конкурентних переваг національного м'ясного продукту на внутрішньому та зовнішньому ринку.

Ситуація на ринку яловичини в Україні наразі є доволі критичною. Занепад інфраструктури сільського господарства призвів до негативних явищ у тваринницькій галузі. Зниження рентабельності виробництва яловичини з 20,6% у 1990 р. до негативного рівня протягом усього періоду незалежності України змусило більшість сільгоспідприємств відмовитися від даного збиткового виду діяльності. Частка поголів'я ВРХ у сільськогосподарських підприємствах скоротилася з 86% у 1990р. до 34,2% у 2014 р. Разом з тим виробництво продукції тваринництва збільшилося в господарствах населення, що є для сільських жителів одним з основних факторів виживання в умовах зростання безробіття.

Внаслідок чого, сучасний ринок виробництва яловичини на 76% обсягів постачань залежить від господарств населення, які в свою чергу не можуть виробляти конкурентоспроможну продукцію, що відповідає міжнародним стандартам якості та мають низьку ефективність виробництва.

Таблиця 2

Ефективність вирощування великої рогатої худоби на м'ясо сільськогосподарськими підприємствами в 2005–2014 роках [2]

Роки	Обсяги реалізації, тис. тонн	Повна собівартість, грн./т	Середня ціна реалізації, грн./т	Прибуток/збиток від реалізації 1 т ВРХ на м'ясо (ж.м.), грн.	Рентабельність, %
2005	302,0	7209,9	5406,1	-1803,8	-25,0
2006	302,0	7737,6	5294,0	-2513,6	-38,4
2007	322,0	8762,4	5855,0	-2907,4	-41,0
2008	222,1	11013,6	8355,3	-2658,3	-24,1
2009	200,6	12368,8	8305,7	-4063,1	-32,9
2010	191,9	13972,4	8960,8	-5011,6	-35,9
2011	170,7	15909,0	11966,8	-3942,2	-24,8
2012	166,7	17548,6	12369,4	-5179,2	-29,5
2013	188,8	18575,8	10537,0	-8038,8	-43,3
2014	175,4	21284,0	13651,0	-7633,0	-35,9
2014/2005, разів	-1,7	+3,0	+2,5	+4,2	-1,4

Основними причинами кризового стану галузі м'ясного скотарства є низький рівень закупівельних цін на яловичину, що не забезпечує її беззбиткового виробництва (в 2014 році собівартість компенсована лише на 64%), і відтак знижує інвестиційну привабливість галузі (рис. 2).

Аналіз закупівельних цін на велику рогату худобу та цін на яловичину показав, що питома вага закупівельної в оптово-відпускній ціні в 2014 році склала 50%, що є недостатнім для покриття витрат виробництва. Основна частина прибутку осідає у посередників, які не інвестують отримані кошти у галузь скотарства, а отже не сприяють виведенню її з кризового стану.

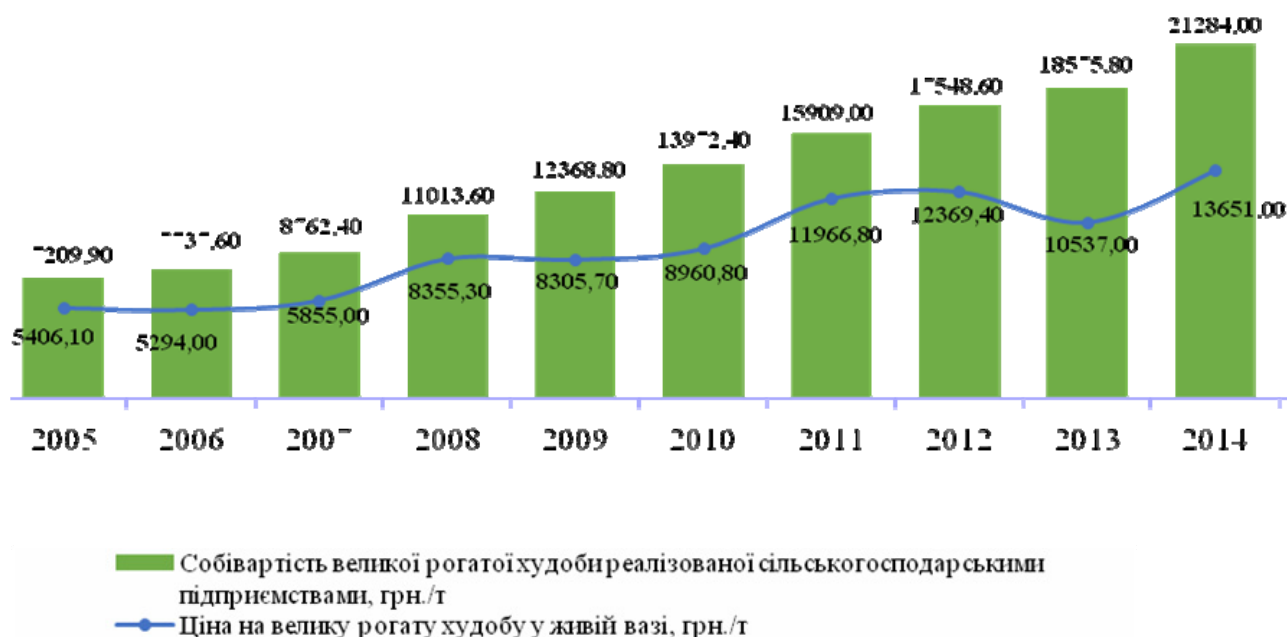

Рис. 2. Динаміка цін та собівартості 1 тонни великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах України [2]

В ринкових умовах для забезпечення конкурентних переваг виробникові потрібно постійно слідкувати за рівнем собівартості, аналізувати її розмір та структуру, шукати шляхи зниження. Аналіз витрат на виробництво яловичини в Україні свідчить, що вони постійно зростають, внаслідок чого ефективність і продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах залишаються низькими. Слід відзначити, що по регіонах спостерігається значна відмінність у розмірах собівартості 1 т реалізованої яловичини у 2014 році, максимальний – у Херсонській обл. – 30155,7 грн/т та Дніпропетровській обл. – 26799,5 грн/т, а мінімальний – у Тернопільській – 16948,9 грн/т та Івано-Франківській – 14964,2 грн/т. В Івано-Франківській області навіть вдалося досягти прибутку 1749,2 грн на кожну тонну реалізованої яловичини, в т.ч. за рахунок середньої ціни реалізації яловичини – 16713,4 грн за тонну [4, с. 238]. Такий показник не є випадковим, раціональне регіональне розміщення виробництва в зоні з наявністю великих площ природних пасовищ має значний вплив на собівартість продукції.

У структурі витрат вирощування великої рогатої худоби в 2014 році прямі матеріальні витрати складають 73,2 %, у т.ч. корми – 56,0, нафтопродукти – 5,9, оплата послуг і робіт сторонніх організацій – 2,9, інші матеріальні витрати – 8,4; прямі витрати на оплату праці – 13,6; інші прямі і загальновиробничі витрати – 13,2. Порівняно з 2013 р. у структурі витрат спостерігається збільшення частки нафтопродуктів. При формуванні собівартості 1 т м'яса великої рогатої худоби вартість кормів, порівняно з іншими статтями витрат займає провідне місце, а тому найбільше впливає на рівень конкурентоспроможності продукції [4, с. 263].

Раціоналізація та збалансування структури кормових ресурсів сприяє зниженню собівартості продукції внаслідок збільшення продуктивності худоби та окупності корму. В останні роки спостерігається тенденція до покращення раціону худоби, збільшення частки соковитих кормів позитивно впливає на травну систему худоби, тим самим збільшуючи її продуктивність. Статистичні показники продуктивності за останні 10 років збільшилися на 26% (середньодобовий приріст з 392 г до 528 г). Однак, витрати кормів на виробництво продукції скотарства в сільськогосподарських підприємствах все ще перевищують обґрунтовані нормативи, у 2014 році на виробництво 1 ц приросту великої рогатої худоби витрачалося 15,05 ц. корм. од. Підприємства, які змогли в налагодити виробництво достатньої кількості дешевих кормів знаходяться на вигідніших позиціях і мають більш конкурентоспроможну продукцію.

Практика показує, що найбільш ефективним виробництво яловичини є в багатогалузевих вертикально інтегрованих структурах, що займаються вирощуванням зернових культур, мають власні потужності для зберігання зерна та виробництва комбікормової продукції і орендують луки і пасовища для вільного випасу. Високотоварні спеціалізовані ферми здатні впроваджувати і використовувати ефективні технології утримання та догляду за ВРХ, гарантувати дотримання санітарних і ветеринарних норм, вести виробництво конкурентоспроможної продукції.

В Україні наразі є приклади ведення конкурентоспроможного виробництва, в агрохолдингу «Укрлендфермінг» вирощують українську м'ясну худобу, за результатами 2014 року досягли значних результатів. Рентабельність виробництва склала 38%, це тоді, коли по Україні за 2014 рік збитковість – 35,9 %. Головним фактором прибутковості є зниження виробничих витрат (виробнича собівартість у 2014 році склала 15,90грн/кг) за рахунок забезпечення міцної кормової бази та вдосконалення господарського механізму. Середньорічне поголів'я 1209 голів, вирощують в зоні Полісся на поліпшених пасовищах близько 300 днів на рік та силосі взимку. Середня вартість 1 к.од. на вирощуванні і відгодівлі молодняка ВРХ становить 1,70 грн, виробнича собівартість одного кормодня – 9,20 грн. За рахунок повнораціонної годівлі та належного зоотехнічно-ветеринарного нагляду в підприємстві спромоглися досягти майже повної реалізації потенціалу породи худоби, середньодобовий приріст бичків віком 12-старше місяців склав 1150 г, що, в свою чергу, позначається на показниках якості м'яса і відповідно на цінах реалізації. Не менш вагомим чинником успіху агропідприємства є налагодження системи збуту за цінами значно вищими

ніж середні по Україні (ціна реалізації ВРХ в ж.в. – 21,50 грн за кг, в середньому по Україні – 13,65 грн за кг), що дозволяють отримати прибуток та розширювати виробництво. Чистий прибуток з 1 кг вирощеного м'яса яловичини склав 5,89 грн.

Важливим показником конкурентоспроможності вітчизняної яловичини є її якість. За даними Держспоживстандарту України 20% м'ясної продукції не відповідає умовам встановленим в національних нормативних документах [5, с.110] Відмічається низька якість української яловичини. Зокрема, у 2014 році в Україні тільки 1,6% усього поголів'я ВРХ було представлено м'ясними породами, у зв'язку з чим на забій йшли корови після останньої лактації, або тварини з низькою продуктивністю, або нездорова худоба

Розведення м'ясних порід худоби, при дотриманні технології вирощування може забезпечити конкурентні переваги м'ясної галузі з огляду на відносно низьку трудоемність утримання худоби (на 100 голів худоби потрібен лише один працівник); невисокі прямі витрати на утримання і вирощування ВРХ та набагато вищу якість м'ясної продукції. М'ясо цих тварин має більш виражену мрамуровість, і відповідно сортність його частіше буває вищою, як наслідок і вища ціна реалізації. Ця худоба має одну з найнижчих питому вагу (до 12–15%) кісток в туші і дає високий вихід м'якоти, при забійному виході до 70 % [7, с. 110].

Слід зазначити, що конкурентна спроможність виробництва яловичини в Україні в порівнянні зі світовими показниками є сприятливою: затрати на 100 кг живої маси під час відгодівлі великої рогатої худоби в Україні і Південній Африці супроводжується найнижчим рівнем затрат та складають біля 200\$. У країнах Євросоюзу – 500–600\$ через значні витрати на оплату праці та високу вартість землі, у Північній Америці на фідлотах – 250–300\$, Індонезії і Китаї – 450–500\$, Австралії – 500–600\$ [6]. Тому для виходу на міжнародні ринки залишається вирішення питання адаптації системи якості й безпечності української яловичини до міжнародних норм і правил та збільшення виробництва якісного м'яса ВРХ через розвиток галузі спеціалізованого м'ясного скотарства.

Висновок. Встановлено, що забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної яловичини є можливим через відродження галузі м'ясного скотарства на засадах великотоварного бізнесу, що дозволить зменшити собівартість продукції, забезпечити доступні для населення ціни на м'ясо ВРХ в умовах зростаючих цін на продовольство, а також стандарти якості продукції для виходу на зовнішні ринки.

Підвищення ефективності реалізації яловичини повинно розглядатись за рахунок розширення ринків збуту, які мають розглядатись не тільки в площині очікуваного розширення попиту на внутрішньому ринку за рахунок підвищення життєвого рівня українського народу, але і реальних тенденцій до збільшення чисельності населення в Китаї, Індії, ряді країн Африки, особливо мусульманської частини.

Потребують подальшого дослідження питання застосування енергоощадних технологій виробництва яловичини в Україні, підвищення якості та екологічності продукції, економії матеріальних і трудових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Закупівельні оптово-відпускні та роздрібні ціни на сільськогосподарську продукцію та продукти її переробки (березень 2014 р. – березень 2015 р.) / [Лупенко Ю.О., Шпичак О.М., Курило Л.І. та ін.]. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2014. – 128 с.
2. Державний комітет статистики України. Статистичний бюлетень. Основні показники виробництва сільськогосподарської продукції в сільськогосподарських підприємствах за 2014 рік : статистичний бюлетень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Індeksi споживчих цін [Електронний ресурс] : статистичний збірник / Державний комітет статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг) / [Шпичак О.М., Бондар О.В., Пархоменко Л.М. та ін.]. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2015. – 424 с.

5. Микитюк В.М. Відродження галузі скотарства в умовах ринкових трансформацій : монографія / В.М. Микитюк. – Житомир : ЖНАЕУ, 2012. – 512 с.
 6. Деблиц К. Новые аспекты анализа производства говядины / К. Деблиц // Международная исследовательская сеть по анализу производства говядины. Working Paper. – 2011. – Ч. 2. – С. 1–7.
 7. Програма селекції великої рогатої худоби породи абердин-ангус на 2003–2012 роки / за ред. І.В. Гузева. – К. : «ППНВ», 2005. – 344 с.
 8. Малік М.Й. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми : монографія / М.Й. Малік, О.А. Нужна. – К. : Ін-т аграр. економіки, 2007. –270 с.
-